

TAMPEREEN KAUPUNKI

Asiantuntijalausunto

Asia: HE 207/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämisestä koskevaksi lainsäädäntä

Regina Saari, työllisyysjohtaja

24.1.2023

Taustaa

- Hallituksen esityksen mukaan julkisten työvoimapalvelujen järjestämisvastuu siirrettäisiin työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille vuoden 2025 alussa. Kunnille siirtyisivät myös elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten julkisiin työvoimapalveluihin liittyvät hankintatehtävät ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen julkisiin työvoimapalveluihin liittyvät maksatustehtävät. Nykyiset työ- ja elinkeinotoimistot lakkautettaisiin. Siirtyviä tehtäviä valtiolla hoitava henkilöstö siirtyisi liikkeenluovutuksella kuntiin tai kuntayhtymiin.
- Työ- ja elinkeinotoimistojen nykyisin hoitamat tehtävät, joita ei ehdoteta siirrettäväksi kunnille, sijoitettaisiin valtionhallinnon sisällä uudelleen pääosin KEHA-keskuksen tehtäviksi. Poikkeuksena olisivat työ- ja elinkeinotoimiston nykyisin hoitamat työntekijän oleskeluluvan osalupaan liittyvät tehtävät, jotka siirrettäisiin Maahanmuuttovirastolle. Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta kumottaisiin ja korvattaisiin uudella lailla työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta. Lisäksi säädettäisiin nuorten työllistymistä edistävästä matalan kynnyksen monialaisen tuen yhteispalvelusta.
- Samaan aikaan valmisteilla oleva kotoutumisen kokonaisuudistus sisältyy työnhakijoiksi hakeutuneiden maahanmuuttajien osalta osaksi TE-palvelujen uudelleen järjestämistä

Kuntapohjainen työvoimapalvelumalli

- Tampereen kaupunki kannattaa kuntapohjaiseen työvoimapalvelumalliin siirtymistä
- Työllisyys- ja elinkeinopalvelujen siirto kunnille on odotettu muutos, joka tulee toteuttaa palvelujen vaikuttavuuden parantamiseksi
- Kokonaisuus vaatii vielä tarkennuksia, jotta uudistukselle asetetut tavoitteet saavutetaan ja varmistetaan samalla kunnallisen itsehallinnon toimintaedellytykset

Järjestämisvastuu

- Järjestämisvastuun edellytykset on asetettu tarpeettoman tiukoiksi. Kokonaisuutena ehdotetussa ratkaisussa ei pohjimmiltaan vaikuta olevan kyse tehtävän siirtämisestä valtiolta kuntien hoidettavaksi, vaan erillisen kuntapohjaisen alueellisen työvoimahallintotason perustamisesta. Työssäkäyntialueen yhtenäisyyden vaatimuksen vuoksi suurimmatkaan kaupungit eivät voisi järjestää palveluja yksinään työvoiman riittävästä määrästä huolimatta
- Mallin suuri heikkous on lisäksi se, että tehtävien rahoitus tulee joka kunnalle, mutta kustannukset ja järjestämistehtävät vastuineen vain järjestäjälle
- Yhteistoimintavelvoite rajoittaa kunnallista itsehallintoa rajoittamalla kuntalaisten suoraan valitseman toimielimen päätösvaltaa
- Ministeriö voisi käynnistää alueiden yhdistämiseen tai muuttamiseen johtavan neuvottelumenettelyn, mikäli kunnan tai työllisyysalueen kyky järjestää palvelut olisi kahden viimeisen vuoden aikana merkittävästi heikentynyt verrattuna muihin vastaaviin kuntiin tai työllisyysalueisiin. Päätöksen muutoksesta tekisi valtioneuvosto. Työ- ja elinkeinoministeriön valvontarooli on poikkeuksellinen. Lähinnä vastaava arviointimenettely kunnissa on kuntalain 118 §:n mukainen erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely.
- Luottamalla kuntien kykyyn, osaamiseen ja haluun järjestää palvelut parhaalla mahdollisella tavalla löydetään kullekin alueelle parhaat tavat palvelujen organisointiin ja yhdyspintojen rakentamiseen

Siirtyvien tehtävien rahoitus ja palvelut (1/2)

- Tampereen kaupunki pitää tärkeänä, että uudistuksessa toteutuu sille tavoitteeksi asetettu kustannusneutraliteetti niin siirtyvien palvelujen ja tehtävien kuin työttömyysturvan kannustinjärjestelmän kompensaationkin osalta, mutta esittää samalla huolensa, että kaikin osin tämä tavoite ei ole toteutumassa
- 1.5.2022 voimaan tullut pohjoismainen työnhaun malli rajaa palvelun järjestämistapaa liikaa ja kaventaa kunnan vapautta löytää uusia tapoja järjestää nykyistä vaikuttavampaa työllisyyspalvelua
- Valtion tehtäviin määrittämät henkilöstövoimavarat eivät riitä em. palvelumallin toimeenpanoon. Ilman merkittävää henkilöstövoimavarojen lisäystä valtiolta tai asiakaspalvelumallin lainsäädännön keventämistä uudistukselle asetettu palvelujen täysimääräisen korvaamisen kustannusneutraliteettiperiaate ei toteudu.
- Tampereen kaupunki odottaa lähitulevaisuudessa toteutettavaa palvelureformia, joka mahdollistaisi laissa säädettyjen palveluiden laaja-alaisen, ketterän ja räätälöidyn kehittämisen suhteessa muuttuviin asiakas- ja työmarkkinatilanteisiin. Ylisääntelyä tulisi välttää.

Siirtyvien tehtävien rahoitus ja palvelut (2/2)

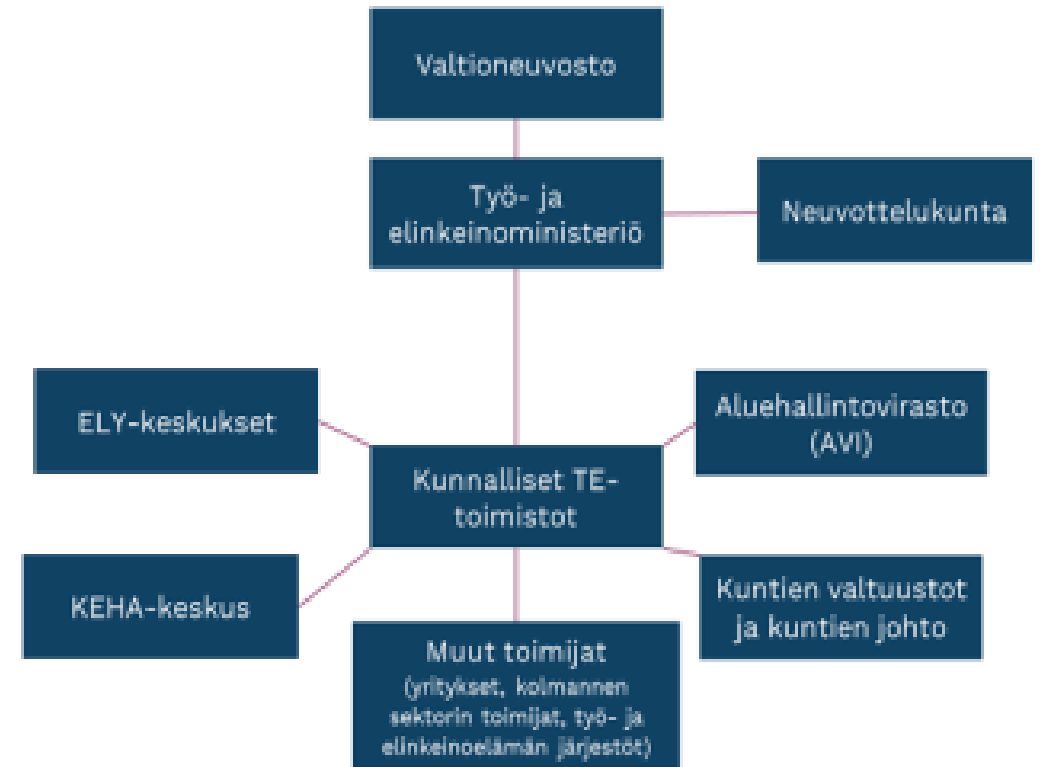
- Työvoimaviranomaisen toimintaa tulisi ohjata tavoitteilla ja kannustavalla rahoitusmallilla. Lainsäädännössä tulee huomioida kuntien tapa rakentaa palvelut ekosysteemissä.
- Kuntapalvelut tulisi rinnastaa valtion työllisyysmäärärahoihin tuotettaviin palveluihin ja nämä palvelut tulee lukea viralliseen aktivointiasteeseen
- Rahoituslaskelmissa pitää huomioida siirtyvän toiminnan kokonaiskustannukset täysimääräisesti, esim. hallinnolliset kulut, todelliset tilakulut lähipalvelumallissa, viestintä, ICT
- Uudistus tulee myös aiheuttamaan kunnille merkittäviä muutuskuluja, joita syntyy mm. ICT-ratkaisujen, asiakastietojärjestelmien, hallinnollisten kokonaisuuksien, palkkojen harmonisoinnin, tilakulujen ym. johdosta
- Lisäksi valmisteluun liittyy palkkaus- ja projektikuluja. Muutuskulut tulee korvata kunnille täysimääräisesti.

Työttömyysturvaetuuksien maksuvastuun kompensaatio

- Työttömyysturvaan liittyvän rahoitusmallin kompensaation on tapahduttava uudistuksen periaatteiden mukaisesti eli kustannusneutraalisti
- TE-palvelujen järjestämisvastuun siirron rahoitusmallissa tulee ottaa huomioon suurten kaupunkien erityispiirteet ja tarpeet sekä suhdannevaihtelut
 - 1) työttömyysturvan maksuosuuden kompensaatiomalli rakennettava niin, että työikäisen väestön kasvu ei johda alikompensoimiseen ja kompensaation jakautumista mallin sisällä tarkistettava vuosittain suhteessa työikäiseen väestön määrään ja
 - 2) rahoitusmalliin lisättävä työttömyysturvan maksuosuuden muutosrajoitin, joka mahdollistaa poikkeuksellisten suhdannetilanteiden huomioon ottamisen
- Hyvinvointialueilla tulisi olla kannusteet monialaista tukea tarvitsevien asiakkaiden riittävien palvelujen järjestämiseksi
- Kunnille on muodostumassa merkittävästi nykyistä enemmän rahoitusvastuuta maahanmuuttajille maksettavista työttömyysturvaetuuksista. Kompensaatioaika on riittämätön suhteessa keskimääräiseen työllistymiseen kuluvaan aikaan.

Työvoimapalveluiden ohjaus ja valvonta

- **Valtioneuvosto:** vahvistaa tavoitteet työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä ja asettaa valtakunnallisen neuvottelukunnan.
- **Työ- ja elinkeinoministeriö:** vastaa työvoimapalvelujen yleisestä ohjauksesta, suunnittelusta ja kehittämisestä sekä seurannasta ja arvioinnista.
- **Neuvottelukunta:** tukee työ- ja elinkeinoministeriötä työllisyyden edistämisen ohjaamisessa. Seuraa, ennakoi ja osallistuu valtakunnallisten tavoitteiden valmisteluun.
- **Työ- ja elinkeinoministeriö** ja **ELY-keskus:** käyvät säännölliset alueelliset yhtelystyö- ja seurantakeskustelut työvoimaviranomaisten kanssa.
- **Aluehallintovirasto:** valvoo kuntien ja kuntayhtymien järjestämien työvoimapalveluiden ja niihin liittyvien tehtävien lainmukaisuutta.
- **KEHA-keskus:** seuraa ja arvioi työvoimapalvelujen toimivuutta, tuloksellisuutta ja vaikutuksia koskevaa tietoa.
- **Muut toimijat:** osallistuvat neuvottelukunnan kautta ohjaamiseen, seurantaan ja tavoitteiden valmisteluun
- **Kuntien valtuustot ja kuntien johto:** valvovat, seuraavat ja ohjaavat työvoimapalveluja

Ohjaus

- Esityksen mukainen kuntien ohjausjärjestelmä ei ole kuntien itsehallinnon kannalta tarkoituksenmukainen
- Työvoimaviranomaisen toimintaa tulisi ohjata tavoitteilla ja kannustavalla rahoitusmallilla, jotka automaattisesti ohjaavat palvelujen sisältöjen sekä hankinta- ja palkkiomallien oikeasuuntaiseen kehittämiseen
- Alueellinen yhteistyömalli seurantakeskusteluineen on suurempien kaupunkien elinvoiman näkökulmasta liian rajoittava ja jättää huomiotta laajemman strategisen elinvoimanäkökulman
- Tampereen kaupunki esittää, että ohjausjärjestelmään säädetään poikkeus kuuden suurimman kaupungin osalta ja ko. kaupungit katsotaan erityistehtäväalueiksi, joilla on kansallinen elinvoimatehtävä

Tietosuoja ja tietojärjestelmät

- Vaikuttavan asiakaspalvelun järjestämiseksi on vältettävä epätarkoituksenmukaista tietosuojasäätelyä
- Riittävä asiakastietojen luovuttaminen tulee mahdollistaa vähintään My data –periaatteella
- TE2024-uudistuksen hyödyt ovat vaarassa jäädä toteutumatta, ellei KEHA-keskuksen hallinnoima TE-digi-hanke etene samanaikaisesti
- Kunnille tulee antaa kaikki mahdolliset edellytykset rakentaa omia digitaalisia ratkaisujaan paremman asiakaspalvelun, palvelukohtaannon, vaikuttavuuden osoittamisen ja tiedolla johtamisen toteuttamiseksi. Tämä vaatii esimerkiksi avoimen lähdekoodin ratkaisuja tietojärjestelmäkehityksessä.

Toimeenpano

- Uudistuksen toimeenpano tulee olemaan mittava ponnistus. Voimaannpanolain mukaan kunnan tulee ilmoittaa lokakuun 2023 loppuun mennessä työ- ja elinkeinoministeriölle, miten se aikoo palvelut järjestää. Yhteistoiminta-alueen tulee samaan määräaikaan mennessä toimittaa ministeriölle kuntien yhteisen työllisyysalueen yhteistoimintasopimus tai kuntayhtymän perussopimus. Samalla sen tulee sen tule ilmoittaa, aikooko se käyttää nykyisin käytössä olevia, KEHA -keskuksen vuokraamia tiloja.
- Aikataulullisesti yhteistoimintasopimus tai perussopimus on valmisteltava ja hyväksyttävä kaikkien sopimuskuntien valtuustoissa viimeistään lokakuun aikana. Palvelujen organisoinnissa on huolehdittava yhdenvertaisuus ja työssäkäyntialueet.
- Mikäli esitys hyväksytään tällä vaalikaudella on sopimusten valmisteluun maaliskuu ja lomakausi mukaan lukien käytettävissä korkeintaan seitsemän kuukautta. Valmistelu-aika on äärimmäisen lyhyt.
- Nykyisin käytössä olevien tilojen vuokrasopimukset siirtyvät kuntien vastuulle, ellei KEHA-keskus onnistu niitä irtisanomaan. Uudistuksessa kunnat pyrkivät tuomaan palvelut lähemmäs asukkaita. On erittäin tärkeää, että erityisesti Senaatti-kiinteistöt tukee omilla toimillaan valittua ratkaisua tarvittaessa muuttamalla vuokrasopimuksia tai sopimalla niiden irtisanomisista.

KIITOS

Regina Saari

